

Replik: Betyg handlar om ett rättvist urval

Svenska Dagbladet den 11 oktober 2024

I juni 2023 fick jag regeringens uppdrag att ta fram ett förslag till nytt betygssystem för den svenska skolan. Bakgrunden är att dagens system har lett till godtycke, flagranta orättvisor och betygsinflation. Undermåliga skolor döljer bristande kvalitet genom att godkänna elever med bristfälliga kunskaper i stället för att ge dem det extra stöd de har rätt till. Vissa skolor har satt i system att systematiskt ge för höga betyg så att just deras elever kommer in på de mest eftertraktade utbildningarna och betygsinflationen gör att fyra–fem år gamla betyg inte är konkurrenskraftiga på grund av att betygssystemet saknar ankare.

Det mest grundläggande problemet är dock att lärarna i dagens system saknar förutsättningar att sätta likvärdiga betyg. Det är nämligen närmast omöjligt att enbart med stöd av betygskriterier få en nationellt likvärdig betygssättning. Detta påpekades av Frits Wigforss redan i betygsutredningen 1942, men politikerna har envisats med att ålägga lärarna den övermäktiga uppgiften.

Lärare tolkar omedvetet kriterierna utifrån den elevgrupp som de undervisar. Skolor med relativt hög genomsnittlig prestationsnivå tenderar därmed att sätta mer restriktiva betyg i relation till de nationella proven, medan skolor med relativt låg genomsnittlig prestationsnivå tenderar att sätta mer generösa betyg. Olika skolor tillämpar helt enkelt olika betygsskalor. Det beror inte på kompetensbrist hos lärarkåren, utan på systemfel.

Den 17 februari 2025 lägger vi fram förslag som kommer till rätta med dessa problem. Baserat på några tidningsreferat där delar av de förslag som vi arbetar med listas anser sig Per Måhl kunna slå fast att vårt förslag kommer att innebära ”skolans dödsstöt”.

För att kunna ge en sådan breddsida bortser Måhl från utredningens främsta utgångspunkt: att betygen i årskurs 9 och gymnasieskolan används och även i framtiden måste användas för urval. Då går det inte att lägga ansvaret på lärarna att se till att betygen blir nationellt likvärdiga eller jämförbara över tid.

Måhl diskuterar olika återkopplingsstrategier och vad elever lär sig mest ifrån. Det saknar relevans i sammanhanget, eftersom det viktigaste för att eleverna ska lära sig mer i skolan är undervisningen – inte betygen. Återkoppling för att stödja inlärning måste göras med stöd i bedömningar för det syftet. Det är precis som Måhl skriver, läraren som gör dessa bedömningar för att justera den egna undervisningen eller för att ge elever återkoppling.

Det vår utredning utformar är ett kostnadseffektivt och kvalitetssäkrat system där varje elev, baserat på lärarsatta betyg och nationella slutprov i grundskolan och gymnasieskolan, erhåller meritvärden som säkerställer jämförbarhet mellan elever oberoende av vilka skolor de har gått på. Meritvärdena beräknas när elever slutar grundskolan respektive gymnasieskolan. Dessa kan då knappast fungera som återkoppling för inlärning; de ges ju inte förrän eleverna har avslutat den aktuella skolformen.

Magnus Henrekson